

Tento projekt podpořila Era prostřednictvím Nadace VIA.

Komunitní zahrada Kom Pot – ukázková ekozahrada

PŘÍRODNÍ ZAHRADY

Alena Lehmannová

www.prirodni-zahrady.cz

leden 2013

Obsah

Základní informace o naší zahradě	3
Společná cesta k podobě ukázkové ekozahrady	4
Kousek místa pro každého	4
Divočinka – místa pro přírodu	4
Pojďme si hrát – prostor hlavně pro děti	4
Když jsme všichni pohromadě – společenská část zahrady	4
Důležité detaily	4
Technické a stavební prvky	4
Venkovní kuchyně a pergoly	4
Vrbové stavbičky	4
Strom strážce zahrady	5
Živé ploty	5
Ploty z keřů a trvalek objímají celou zahradu, aby byla útulná a chráněná	5
Ptačí plot	5
Vítací plot	5
Jedlý plot a jedlá džungle	6
Zeleninové záhony	6
Květnaté a odpočinkové loučky	7
Bylinková vonička do vítacího plotu	7
Zahradní loučka do divočinky	7
Loučka ve společenské části zahrady	7
Malý vodní svět	7
Potřebný materiál a postup prací	7
Jak si práci rozdělit?	8
Domek na nářadí se sklípkem	8
Kompostovací záchod	8
Venkovní kuchyně a pergoly	8
Malý vodní svět	8
Vrbové stavbičky	8
Výsadba dřevin	8
Zeleninové záhony	8
Bylinkové a trvalkové záhony	8
Květnaté loučky	8
Přílohy:	9

Základní informace o naší zahradě

Komunitní zahrada občanského sdružení Kom Pot se nachází v katastrálním území Středokluky, na parcele číslo 911 o výměře 6192 m², která je vedena jako orná půda. Pozemek je z pohledu využití rozdělen na dvě části:

- Produkční část, kde jsou/budou políčka pro pěstování zeleniny a dalších plodin (cca 5 000 m²).
- Ukázkovou ekozahradu, která bude využívána zejména jako společenský prostor pro setkávání, kurzy a další akce pořádané občanským sdružením Kom Pot (cca 1 000 m²).

Obr. 1 - Snímek katastrální mapy.

Obr. 2 - Rozdělení pozemku na produkční prostor a ukázkovou ekozahradu.

Společná cesta k podobě ukázkové ekozahrady

Konkrétní podoba ukázkové ekozahrady vznikala v průběhu října 2012 až ledna 2013 na společných plánováních ve Středoklukách a v Praze. Z úvodního setkání, jehož součástí byla i krátká přednáška o přírodních zahradách, vzešel soupis toho, co na ukázkové ekozahradě chceme a potřebujeme. Na navazujících schůzkách jsme pak vymýšleli, jak by naše zahrada mohla být uspořádána, kreslili první skici. Jednotlivé nápady designérka přírodních zahrad Alena Lehmannová (www.prirodni-zahrady.cz), která zároveň komunitní plánování koordinovala, zpracovala do souhrnného výkresu s textovým komentářem.

Společné vytváření podoby ekozahrady bylo podpořeno příspěvkem nadace VIA, v rámci projektu „Komunitní zahrada Středokluky“ (<http://www.nadacevia.cz/cz/granty-a-podpora/podporene-projekty/komunitni-zahrada-stredokluky>).

Záznamy z komunitního plánování a první náčrty zahrady jsou připojeny jako příloha č. 3.

Kousek místa pro každého

Naši ekozahradu jsme navrhli tak, aby tu byl kousek místa pro každého: pro děti, pro dospělé i pro přírodu a zvířecí pomocníky, jakou jsou například ptáci, ježci a hmyz. Tak, aby zahrada byla jedinečná a už na první pohled říkala, tohle je Kom Pot – je tu od každého něco a dohromady spojené (zavařené ☺) to výborně chutná a lákavě vypadá.

Divočinka – místa pro přírodu

Přírodě jsme rezervovali zejména severní cíp zahrady. Bude tu divoká loučka a hustý živý plot z keřů plodících bobule pro ptáky, ve kterém bude ukryt domek pro ježka. Pro včely a motýly vysázíme hned několik kvetoucích záhonů bylinek a trvalek ve vstupní části zahrady, kde je hodně sluníčka. Na zahradě postavíme i hmyzí hotel a velké ptačí krmítko.

Pojďme si hrát – prostor hlavně pro děti

Ten, kdo si bude chtít chvíli hrát nebo se naopak schovat do soukromí, najde útočiště v dětském koutku, kde budou vrbové stavbičky, jedlá džungle s malinami a ostružinami a také záhony pro experimenty malých zahradníků.

Když jsme všichni pohromadě – společenská část zahrady

Pro společné setkávání, povídání, lenošení, ale i zahradničení je určena střední část ekozahrady. Kromě několika staveb (nová venkovní kuchyně s pergolou, stávající domek doplněný o pergolu, nový domek na nářadí s příručním sklípem, ohniště) tu bude i velká zelinárna ve tvaru jablka, jedlý živý plot a bylinková zahrádka.

Důležité detaily

Technické a stavební prvky

Venkovní kuchyně a pergoly

Konkrétní podobu budeme teprve vytvářet. Mělo by jít o stavby z přírodního materiálu (dřevěná konstrukce zkombinovaná s canosmose (<http://canosmose.com/>) nebo slámou a hlínou). Kuchyně bude zastřešená, pergola u stávajícího domku bude bez střechy. Potřebné zastínění vytvoří popínavé rostliny, které sem vysadíme. Zadní část kuchyně směrem k silnici bude tvořit zídka, na kterou bude možné uchytit květináče nebo kuchyňské náčiní.

Vrbové stavbičky

Vrbové stavbičky mohou mít téměř libovolný tvar, nejčastěji se podobají tunelu, iglú nebo tee-pee. Jsou živé – pruty vrby zasazené do země při dostatečném zalévání v prvním roce zakoření a pravidelně pak obráží listím. Stavbičky se tak v průběhu roku proměňují, jsou různě průhledné a propustné.

Obr. 3, 4 - Ilustrační fotografie vrbových stavbiček

Strom strážce zahrady

Jako strom – strážce zahrady jsme vybrali třešeň, protože je celoročně krásná. Na jaře bohatě kvete, v létě plodí výborné ovoce a na podzim se krásně vybarvuje listím. Je mohutný strom, takže se na něj dá i lézt a je poměrně dlouhověká. Vysadíme ji ve formě vysokokmenu, aby se pod větvemi dalo snadno procházet.

Živé ploty

Ploty z keřů a trvalek objímají celou zahradu, aby byla útulná a chráněná.

Ptačí plot

Ptačí plot nám pomůže hned dvakrát – poskytne potravu a úkryt pro ptáčky, takže naše zahrada bude zpívat a štěbetat, a zároveň nám bude sloužit i jako izolace proti hluku a prachu z okolí, zejména ze silnice. Plot bude hustě vysázen (spon 0,5 m), keře do sebe prorostou a vytvoří neprostupnou bariéru. Z druhů tu poroste kalina obecná, ptačí zob obecný, meruzalka zlatá, zimolez obecný, růže šípková a svida krvavá.

Obr. 5 – kalina obecná

Obr. 6 – meruzalka zlatá

Obr. 7 – růže šípková

Obr. 8 – ptačí zob obecný

Obr. 9 – svida krvavá

Obr. 10 – zimolez obecný

Vítací plot

Pás trvalek a zajímavě kvetoucích keřů u vstupu na pozemek přiláká návštěvníky i nejrůznější hmyz. Díky keřům komule Davidovy se tato část zahrady stane obletována motýly. Trvalkové záhony a bylinková loučka, které tu vysejeme a vysadíme, nabídnou cenou potravu včelkám a čmelákům. Svůj koutek tu najdou i ptáci – bude tu velké krmítko.

Obr. 11, 12 – květy komule Davidovy lákají zejména motýly

Jedlý plot a jedlá džungle

Jedlý plot a jedlá džungle tvoří hranici mezi ukázkovou ekozahradou a produkční částí. Nabídnou nám řadu dobrot k snědku a na zavařování. Poroste tu angrešt, aronie, josta, hlošina okoličnatá, černý a červený rybíz, zimolezy kamčatské, muchovníky velkokvěté, maliníky a ostružiníky.

Obr. 13 – aronie

Obr. 14 – angrešt

Obr. 15 – zimolez kamčatský

Obr. 16 – maliník obecný

Obr. 17 – ostružiník

Obr. 17 – muchovník velkokvětý

Obr. 18 – černý rybíz

Obr. 19 – červený rybíz

Obr. 20 – josta

Zeleninové záhony

Naše ekozahrada je určená i k pěstování zeleniny. Chceme tu ukázat, jak zahradničit v souladu s přírodou na tzv. vyvýšených záhonech. A protože jsme Kom Pot, naše záhony mají tvar ovoce a zeleniny. Celkem tu budou čtyři plochy. Velká zelinárna ve společenské části ve tvaru jablka (rozměr cca 7 x 5 m včetně středové cestičky), dýňový záhon (rozměr cca 2,5 x 3,5 včetně cestiček), třešňová zahrádka (rozměr 2 x kruh o průměru 1 m) a jahodový záhon (rozměr cca 2 x 2 m) s několika kameny či špalky jako šlapáky uprostřed.

Vyvýšené záhony se zakládají tak, že se do vhodným lemem ohraničeného prostoru na sebe postupně navrství velké množství organického materiálu. Nejdříve velké kusy dřeva, pak dřevo drobnější, následuje hnůj a hrubší kompost. Na závěr přijde směs hlíny s dobře vyzrálým kompostem a případně i trochou písku.

Lemy našich záhonů budou ze dřeva a případně i vrbového proutí. Cestičky budou travnaté anebo vydlážděné šlapáky ze dřeva nebo kamení. U třešňového záhonu bude cestička (stopka) z několika vyšších špalků usazených do země, na kterých si budou moci děti trénovat při přecházení svoji obratnost.

Květnaté a odpočinkové loučky

V místech, kde nebudou keře a trvalky, necháme prostor pro různorodé loučky.

Bylinková vonička do vítacího plotu

32 druhů bylin, 6 druhů letniček, 5 druhů dvouletek, 21 druhů trvalek

Nově vysívaná plocha cca 10 m² (cca 20 g osiva).

Údržba: průběžný sběr bylinek, popř. kosení 1-2krát/rok.

Směs pro záhon aromatických a léčivých bylinek. V prvním roce se uplatní jednoleté druhy bylin - např. brutnák, kopr, sléz, sluncovka. V dalších letech se vytváří společenství vytrvalých druhů bylin. Podle způsobu sečení nebo nesečení se zformuje složení porostu. Směs léčivých bylin a vonných květů potěší ve chvílích příjemného rozjímání. Nasbírané bylinky a koření poslouží v čerstvém stavu na přípravu čajů nebo jako zelené koření. Během zimy nasušené bylinky pomohou a připomenou letní čas. Z pestrého záhonku se bude radovat i řada druhů živočichů, kteří zde najdou obživu. (převzato z <http://www.plantanaturalis.com/38/>)

Zahradní loučka do divočinky

52 druhů lučních rostlin, 42 druhů lučních bylin, 10 druhů lučních travin

Nově vysívaná plocha cca 80 m² (cca 160 g osiva).

Údržba: kosení dle potřeby (cca 2-3krát/rok) a průběžné udržování několika cestiček.

Nízká a pestře kvetoucí loučka vhodná i do menších zahrádek k rodinným domkům. Neobsahuje žádné jedovaté druhy rostlin. Pokud bychom dobu kvetení chtěli ještě prodloužit a radovat se z brzkých jarních květů, můžeme ještě dosázet drobné cibuloviny. Vhodné jsou například sněženky, šafrány nebo ladoňka. (převzato z <http://www.plantanaturalis.com/30/>)

Loučka ve společenské části zahrady

Stávající loučku ve střední část zahrady a u vstupu do zahrady ponecháme tak jak je, dle potřeby ji budeme kosit (cca 5-6krát/rok), aby se tu dalo pohodlně chodit, sedět, povalovat se a podobně. Pokosený materiál použijeme na mulčování keřů, popř. do kompostu.

Malý vodní svět

Velikost pozemku nám neumožňuje postavení většího jezírka. I proto, že prioritou je pro nás zadržení dešťové vody na zalévání v zásobnících u jednotlivých staveb. Proto na naší zahradě vytvoříme pouze malý vodní svět v podobě vany nebo velkého lavoru zapuštěného do země, na jehož dně bude nasypán písek, kameny a vysazeno několik vlhkomilných rostlin. Vodu v nádobě bude potřeba doplňovat, případně jednou za čas vyměnit. Konkrétní místo určíme až při plánování venkovní kuchyně – na doplňování bude využívána dešťová voda zachycená z její střechy.

Potřebný materiál a postup prací

K realizaci zahrady budeme potřebovat:

- větší a drobnější kusy dřeva (do vyvýšených záhonů),
- hnůj a kompost (do vyvýšených záhonů a jako podporu pro růst vysazovaných dřevin a trvalek),
- hlínu (do vyvýšených záhonů, měla by být k dispozici z výkopových prací na sklípku),
- písek (k vylehčení půdy v bylinkových záhonech),
- kartony (jako izolaci proti plevelům při výsadbě dřevin a trvalek),
- slámu (na mulčování záhonů a výsadeb keřů a trvalek),
- šlapáky do záhonů a na cestičky – kusy dřeva nebo ploché kameny,
- materiál na lemy záhonů (kulatinu/prkna, vrbové proutě),
- stavební materiál na pergoly,
- stavební materiál na venkovní kuchyni,
- velké umyvadlo nebo vanu (na vodní svět),
- vrbové pruty na stavbičky,
- sazenice a osivo.

Jak si práci rozdělit?

Abychom naše plány dovedli do života, je potřeba se o úkoly podělit. Můžeme vytvořit několik „pracovních skupin“. Každá skupina bude zodpovídat za vytvoření konkrétního prvku na naší zahradě - naplánuje jeho realizaci, zajistí všechny potřebný materiál a zkoordinuje společnou brigádu na zahradě. A co všechno bude potřeba udělat?

Domek na nářadí se sklípem

Bude potřeba vykopat základy na sklípem a sestavit zahradní domek. Následně udělat systém na zachyt dešťové vody – namontovat okapy a jejich svedení do zásobníku na vodu.

Kompostovací záchod

Pro compostovací záchod musíme postavit domek – „kadibudku“ a vymyslet vhodný systém kompostování materiálu ze zásobníku, aby byly zničeny všechny nebezpečné mikroby. Informace o podobě a fungování kompostovacích záchodů jsou například na <http://www.ekonakup.cz/kompostery-a-kompostovaci-toalety/kompostovaci-toalety> nebo <http://www.svepomocnastaveni.cz/?p=412>.

Venkovní kuchyně a pergoly

Je třeba naprojektovat konkrétní podobu venkovní kuchyně a pergoly a pro návrh zpracovat rozpočet. Do venkovní kuchyně je třeba začlenit vodovodní přípojku a navrhnout zachyt dešťové vody, aby se dala využít na zalévání a k napájení malého vodního světa. Součástí plánování by mělo být také zajištění zdrojů financování, popř. materiálu.

Malý vodní svět

Základem je vana nebo větší lavor s neporušeným dnem, aby voda neodtékala. Nádobu zakopeme do země, aby okraj byl na úrovni terénu, a vhodně ho obložíme kameny nebo dřevem. Doplnění vody může být řešeno například tak, že od zásobníku dešťové vody ze střechy kuchyně povede krátké korýtko (ze dřeva, nebo vyložené jezírkovou fólií a oblázky).

Vrbové stavbičky

Výstavbu vrbových stavbiček by bylo nejvhodnější řešit formou workshopu s odborníky (viz např. www.vrbicky.net), kteří jsou zároveň schopni zajistit potřebný materiál za příznivou cenu. Na realizaci by bylo dobré získat grant nebo sponzora.

Výsadba dřevin

Výsadba dřevin by měla probíhat ideálně v únoru/březnu nebo říjnu/listopadu, kdy keře a stromy spí. Je potřeba zajistit sazenice, vykopat jámy, výsadbu zalít a zamulčovat.

Zeleninové záhony

Záhony je nutné vyměřit, zbudovat jejich lemy a zajistit dostatek organického materiálu pro jejich vyplnění. Stávající trávu není nutné odstraňovat, pokud budou záhony alespoň 0,5 m vysoké. Nejjednodušší je trávu pečlivě zakrýt vrstvou kartonu, na kterou pak kupit jednotlivé vrstvy materiálu dle popisu výše. Na vyvýšené záhony použijeme hlínu z výkopových prací na sklípku.

Bylinkové a trvalkové záhony

Budeme potřebovat záhony vyměřit a naplánuvat, jaké konkrétní bylinky a květiny do nich zasázíme, případně i jednotlivé rostliny předpěstovat ze semínek. Abychom si ušetřili namáhavou práci s rytím, je ideální prostor záhonů nechat několik měsíců anebo alespoň týdnů zakrýt kartonem a mulčem, aby odumřela tráva a plevely. Po odkrytí se půda prokypří, přidá se humus v podobě kompostu a písek (zejména do míst, kde budou středomořské bylinky, které potřebují hodně propustnou půdu) a může se sázet. Po vysazení se prostor mezi rostlinkami zakryje mulčem anebo oblázky. Sazenice bylinek a trvalek se mohou sázet zhruba od května až do října.

Květnaté loučky

Realizaci je vhodné provádět na přelomu března/dubna, kdy je půda po zimě ještě dost vlhká, ale už není promrzlá. V pozdějších termínech je nutné zajistit dostatečné zavlažování, aby semínka vyklíčila a rostliny neuschly. Prostor pro loučku je třeba dobře připravit – zbavit drnu, prokypřit a uhrabat. Bylo by tedy dobré využít toho, že severní část zahrady je v současnosti zoraná! Při výsevu louček se doporučuje hustota osetí cca 2 g/m². Výsev může být velká zábava, a to nejen pro děti. Semínka, která se rozhodí po povrchu hlíny (je možné smíchat je s jemným pískem, aby se lépe nabírala), je potřeba přimáčknout na hlínu. Dá se dělat například tak, že si každý přidělá na boty kusy prkýnek a pak se společně budoucí loučka udupává.

Přílohy:

1. Plánek zahrady
2. Přehled dřevin
3. Výstupy z plánování
4. Orientační rozpočet